

ABSCHNITT VII. RECHT UND VÖLKERRECHT

DOI 10.36074/logos-31.03.2023.16

ОДНОСТАТЕВІ ШЛЮБИ ТА ЦИВІЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

ORCID ID: 0000-0001-9494-7614

Абдель Фатах Анна Станіславівна

старший викладач кафедри цивільного та господарського права

Криворізький навчально-науковий інститут

Донецького державного університету внутрішніх справ

УКРАЇНА

Одностатеві шлюби та цивільне партнерство стали темою для гарячих дискусій в останні роки: багато країн легалізували одностатеві союзи, а інші досі відмовляються їх визнавати.

Хоча деякі юрисдикції визнали одностатеві шлюби, це не є загальновизнаним стандартом. Так, одностатеві шлюби визнані формою шлюбу в багатьох країнах світу, включаючи Канаду, Іспанію, Південну Африку та Сполучені Штати. Однак, багато країн визнають права одностатевих пар, шляхом застосування інших правових механізмів, щоб забезпечити їхню підтримку. Різниця в правових рішеннях між країнами є припустимою, оскільки вона відповідає міжнародним нормам і відображає різні соціально-культурні контексти. Такою альтернативою виступає цивільне партнерство.

У Європі поширене поєднання закону, який визначає шлюб як союз чоловіка та жінки, з правовим статусом, який поширюється на одностатеві пари. Наприклад, від 2003 року Австрія надає одностатевим парам, які проживають разом, ті самі правові випадки, що і парам різної статі, які проживають разом. У 2009 році австрійський парламент схвалив законопроект про статус зареєстрованого партнерства, що дозволяє одностатевим парам мати доступ до багатьох випадків шлюбу, хоча інші, пов'язані з дітьми, такі як усиновлення та доступ до екстракорпорального запліднення, залишаються недоступними [1]. Фінляндія також створила статус зареєстрованого партнерства зі значними випадками шлюбу для одностатевих пар [2].

Таким чином, одностатеві шлюби та цивільне партнерство є двома правовими угодами, які дозволяють особам однієї статі офіційно оформити свої стосунки. Однак між ними є деякі значні юридичні відмінності.

Істотно відрізняється термінологія, яка використовується для опису цих двох відносин, також. Одностатеві шлюби часто називають просто «шлюбом», тоді як цивільне партнерство сприймається як окрема правова домовленість, яка не має такої ж культурної чи соціальної ваги, як шлюб. Деякі країни прийняли юридичне визнання одностатевих союзів, проте зберегли загальне розуміння шлюбу як союзу чоловіка та жінки. Аргументи, що найбільше впливають на збереження визначення шлюбу як союзу чоловіка та жінки, зазвичай наголошують на необхідності захисту самого інституту шлюбу. Цей захист є важливим, оскільки шлюб є основою для продовження людського роду і виховання дітей.

Однією з найбільш істотних відмінностей між одностатевим шлюбом і цивільним партнерством є їх юридичне визнання. Ще одна відмінність між одностатевим шлюбом і цивільним партнерством полягає в правах і перевагах, які надаються кожній з них. У багатьох країнах, де визнаються одностатеві шлюби, пари мають доступ до широкого спектра законних прав і переваг, які раніше були доступні лише для одружених пар різної статі. Це можуть бути права на спадщину, права на відвідування лікарні, імміграційні права, податкові пільги тощо.

Цивільне партнерство зазвичай пропонує багато тих самих юридичних прав, що й одностатеві шлюби, але може не надавати рівний доступ до всіх переваг. Але у деяких країнах, де визнається цивільне партнерство, воно забезпечує менший захист, ніж подружні пари.

Нарешті, існує значна культурна різниця між одностатевим шлюбом і цивільним партнерством. Шлюб протягом століть був інститутом, який мав глибоке культурне значення для багатьох людей у всьому світі. Цивільне партнерство не має цього давнього культурного значення, оскільки воно є відносно новою юридичною концепцією, створеною спеціально для одностатевих пар.

У Верховній Раді України було зареєстровано «Проект Закону про інститут реєстрованих партнерств» № 9103 від 13.03.2023 року (далі – Законопроект № 9103) який визначає правові та організаційні засади реєстрованих партнерств, правовий статус, особисті немайнові та майнові права і обов'язки реєстрованих партнерів тощо. Законопроектом №9103 реєстроване партнерство визначається як добровільний сімейний союз двох повнолітніх осіб, однієї чи різної статі, в основі якого лежить взаємоповага, взаєморозуміння, взаємопідтримка, взаємні права та обов'язки. Не дивлячись на те, що реєстроване партнерство має зі шлюбом багато спільних рис, однак такий союз ним не являється. Хоча законопроект передбачає, що такі відносини не є перешкодою для укладення шлюбу між такими партнерами [3].

Окрім державної реєстрації реєстрованого партнерства в органах реєстрації актів цивільного стану, Законопроект № 9103 передбачає можливість укладення договору реєстрованого партнерства який буде визначати майнові права та обов'язки реєстрованих партнерів, правовий режим майна тощо. Якщо такий договір не укладається, то за загальним правилом майно набуте за час реєстрованого партнерства належить партнерам на праві спільної сумісної власності. Таким чином, правовий режим майна осіб які знаходяться в шлюбі та реєстрованих партнерів є однаковим. До того ж, реєстровані партнери так само як і подружжя будуть вважатися спадкоємцями першої черги та матимуть право складати спільний заповіт. Законопроект № 9103 передбачив і соціальний захист осіб які уклали реєстраційне партнерство: право на призначення пенсії, отримання грошової допомоги тощо [3].

Серед відмінних рис шлюбу та реєстрованого (цивільного) партнерства потрібно відзначити права дітей. У шлюбі обидва партнери отримують батьківські права автоматично, тоді як у реєстрованому партнерстві такі права має лише біологічний батько чи мати, інший партнер же отримує лише статус опікуна і тільки на період тривання партнерства. Окрім того реєстровані (цивільні) партнери не матимуть право всиновлювати дитину.

За результатами опитувань значна частина українців дотримується консервативних поглядів і не підтримує легалізацію «нетрадиційних» форм шлюбу [4].

Однак відомо, що зараз понад 40% опитаних українців підтримують цивільне партнерство, а 35% – також за одностатеві шлюби [5].

Підсумовуючи, важливо зазначити, що і дозвіл на одностатеві шлюби і цивільне (реєстроване) партнерство забезпечують цінний правовий захист для одностатевих пар у різних частинах світу, розуміння їхніх відмінностей має вирішальне значення для кожного, хто розглядає можливість укласти будь-яку з них. Не зважаючи на те що одностатевий шлюб та цивільне партнерство - це два різні юридичні статуси, головно їх мета - легалізація стосунків між особами однієї статі. Одним із ключових факторів, що впливають на розвиток законодавства про одностатеві шлюби та цивільне партнерство, є зміна міркування щодо прав людини та ключовими принципами: рівністю, недискримінацією, конфіденційністю тощо.

Список використаних джерел:

- [1] Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich, 2009-12-30, vol. 135, pp. 1-77
- [2] Laki rekisteröidystä parisuhteesta. (б. д.). Laki24. <https://laki24.fi/tag/laki-rekisteroidysta-parisuhteesta/>
- [3] Про інститут реєстрованих партнерств, Проект Закону № 9103 (2023). <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1681894>
- [4] *Легалізація цивільного партнерства: світовий досвід та українські перспективи* - Юридична Газета. (б. д.). Юридична газета – онлайн версія. <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/legalizaciya-civilnogo-partnerstva-svitoviy-dosvid-ta-ukrayinski-perspektivi.html>
- [5] *Same-sex Partnerships In Ukraine Would Show Its Values - Human Rights First*. (б. д.). Human Rights First. <https://humanrightsfirst.org/library/same-sex-partnerships-in-ukraine-would-show-its-values/>